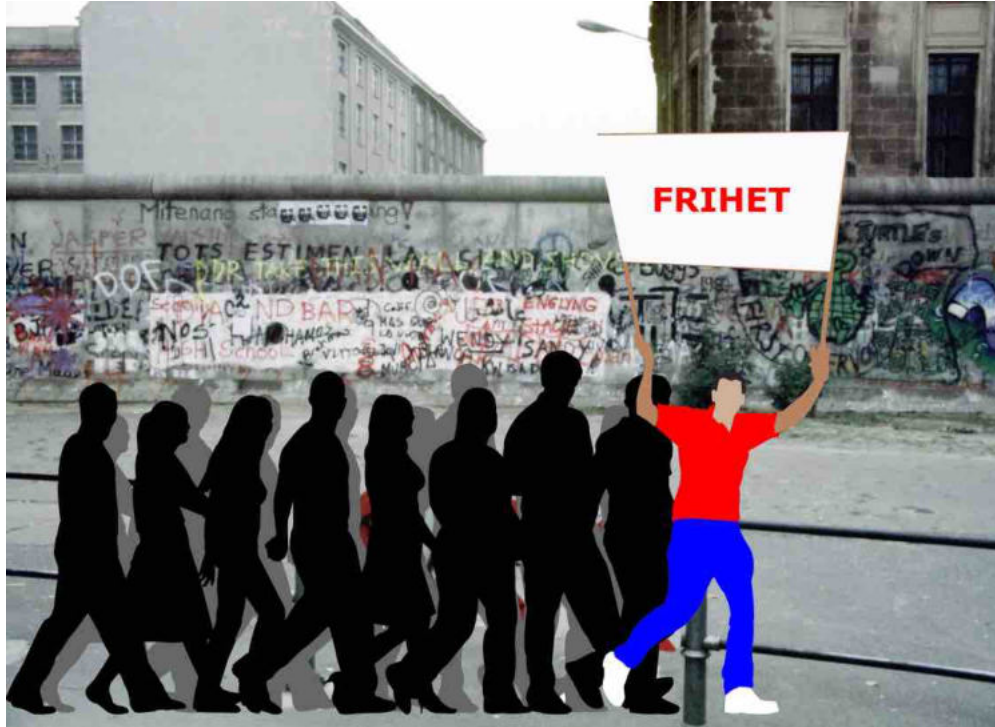

Slutet på experimentet?

av Bengt-Åke Wennberg

Den ökade individualiseringen och dagens teknik har förändrat människors interaktiva samspel med vandra på ett sätt som vi ännu inte förstår oss på

Twittrandet verkar på mig vara vår tids demonstrationståg. Det **väller** fram. Vad enskilda individer gör eller inte gör (i detta fall skriver) spelar ingen roll i den stora rörelsen som obönhörligt tar sig sin egen väg. Vi får då lita på "massans vishet" – eller själva svärmandet som vi talade om på Forskarbyns konferens Open.

Eller också kan vi som Per Thorsell föreslog bli förskräckta och springa och gömma oss. Jag lutar nog åt det senare. Så mitt skrivande under denna tid får ses som en slags terapi till nytta och tröst för mig själv snarare än som något jag tror kan påverka utvecklingen.

När jag i denna anda läser igenom mina bloggar kan jag se att de kan uppfattas som ett slags missnöje med sakernas tillstånd. Och då slår det mig

att missnöje nog inte är rätta ordet. Vem kan vara missnöjd med en stormflod? Den går tråkigt nog dit den vill. Man kan förstås inte heller vara missnöjd med de som går i tåget. Vad skall de annars göra?

Jag uttrycker nog inte missnöje. Jag uttrycker snarare oro över att stormfloden rör sig som den rör sig. Men varför skall jag vara orolig. Jag har det ju bra. Det är väl bara att ta sig upp mot skyddade trakter. Och dessutom kan jag/vi hoppas att jag har fel. Att jag helt i onödan ropar på vargen. Det vore roligt att upptäcka att det inte är något att oroa sig för egentligen. Då kanske jag kan titta fram igen och hitta annat att skriva om i bloggarna.

När detta är sagt kommer naturligtvis genast frågan. Vari ligger oron? Inte lätt att precisera men jag skall trots allt försöka. Så vitt jag förstår rör vi oss mot ett allt mer frihetsbejakande samhälle där människor vill vara självständiga och autonoma och forma sin egen framtid. Vi har ett samhälle där var och en vill skapa sin egen framtid och forma sitt eget "jag". I en sådan verklighetsbild förnekas alla konsekvenser av mänskliga samspel som beror på att människor med varandra formar interaktiva system i vilka de är beroende av varandra.

Detta var förr ingen fråga att ta på allvar. Men med den utveckling mot mera individualitet som vi nu har så blir den det. Nu är problembilder som följd av interaktiva samspel ett faktum. De formar också närmast en ödesbestämd utveckling som är särskilt stark och olycksbådande i Sverige som byggt sitt välstånd på kollektiva rörelser.

Utvecklingen mot ökad individualisering har dokumenterats av många oberoende forskare – [se exempelvis WorldValueSurvey \(WVS\)](#). Den stöds också av alla politiker i valdebatten. Skall man tala om en speciellt svensk tidsanda så är det just det som visas av WVS som dominerar.

Vad som är oroande är att konsekvenserna av denna utveckling, när det gäller utfallet av det interaktiva samspelet, inte diskuteras eller uppmärksammas. Tankefloden väller fram som om några sådana konsekvenser inte fanns. Men vad är då konsekvenserna? Dessa beskrevs redan 1993 av [Lars Carlsson i boken "Samhällets oregerlighet"](#). Men det är först nu som trenden vuxit sig så stark att valdebatten nästan blir komisk.

Konsekvenserna som Lars Carlsson pekar på är att regeringsbeslut och uppifrån kommande anmodanden, regler, bestämmelser och olika väl inövade försök att styra utvecklingen förlorar sin kraft. Det är tvärtom så att

varje sådant försök, även om det är välmotiverat och rationellt riktigt, och om det görs "på gammalt vanligt sätt", förvärrar situationen.

Det skapar allt större motstånd mot att "bli styrd". Friheten skapar inte kreativitet och initiativkraft. Den skapar heller inte kaos. Kombinationen av frihetsönskan och valhänta försök till styrning leder in i uppgivenhet och passivitet. Den mest allvarliga konsekvensen är att ledningen tror man styr åt ett håll men att verkligheten obevekligen rör sig åt ett helt annat. Ju mer man styr desto värre blir det. Det är den stora frustrationen.

När jag studerar valrörelsen finner jag att man i stort sett bara talat om betydelsen av regeringsingripanden, flera resurser och hur regeringen skulle kunna göra vårt liv bättre och bidra till att samhällsproblemen löses. Jag delar uppfattningen att det är viktigt att ha en regering (eller ledning) som har positivt inflytande på vad som sker i samhället. Men jag finner också att de åtgärder man i denna valrörelse föreslår – utan undantag tillhör "den gamla tiden".

Möjligheten att styra interaktiva samspel med moraliska argument, påtryckningar, regleringar, lagar, bestraffningar, mutor (ekonomiska incitament) och på olika sätt stimulera individuella drivkrafter etc. så att utvecklingen tar sig en riktning man vill, har inte funnits på ett bra tag nu. Det är en illusion att detta skulle vara möjligt.

Jag vet att många i våra ledningar inser detta. Jag vet att många andra av de som förväntas bli "ledda" också inser det. Detta skapar vanmakt. Denna vanmakt har enligt min mening gjort att det magiska ordet "ledarskap" användes titt som tätt i hopp om att det i varje fall skall finnas något som gör susen. Men ingen vet vad det då skulle vara och samtalen om "ledarskap" blir allt mer meningslösa.

Eftersom alla personer som definieras som "ledning" drabbas av detta – nota bene när de har att göra med svenskar – så kan man inte uppfylla sina förpliktelser vare sig mot sig själv eller sina underställda. Tragiken är att få vågar erkänna det. Det finns de som istället drar sig undan och lever gott i sin isolering. Tar emot de belöningar man kan få och låtsas som om det regnar.

Men detta är nog trots allt ett fåtal. De flesta använder sig av självbedrägeri. De använder sig exempelvis av strategier som beskrivits av [Mats Alvesson i boken "Tomhetens Triumf"](#) – nämligen grandiositet, illusionsnummer och nollsummespel.

Men Alvesson är inte den ende forskare som beskrivit sådana självbedrägerier. Några andra jag känner till är [Brunsson som talar om hyckleri](#), [Rothstein som beskriver hur välfärdsstaten kommit i otakt](#) och [Ydén som visar hur karriärsystemet deformerar beslutsfattandet](#). Men om detta nämns inte ett ord i valdebatten och heller inte av de ansvariga själva.

Eftersom vi har en kommentatorkår i massmedia, i politiken och hos lobbyisterna och spinndoktorerna i reklambyråerna kommer sången naturligtvis inte att handla om vanmakt, tveksamhet och osäkerhet. Tvärtom lanseras ständigt nya förslag och idéer för att visa på de tongivande karriäristernas klokhet, kreativitet och handlingskraft.

Målsättningen är att få så många följare som möjligt som kvittrar med i sången. Därmed blir wisdom of the crowd egentligen inte någon äkta "wisdom of the crowd" utan blir detsamma som "the nonsense of hypocrisy".

Det oroar mig.

Referenser

- Alvesson M (2006): Tomhetens triumf – om grandiositet, illusionsnummer och nollsummespel. Stockholm: Atlas.
- Brunsson N (2003): Organized Hypocrisy. I Czarniawska B och Sevón G (ed) (2003): The Northern Lights - Organization theory in Scandinavia. Trelleborg: Liber.
- Carlsson L (1993): Samhällets oregerlighet : organisering och policyproduktion i näringspolitiken. Stockholm: Brutus Östling.
- Surowiecki J (2005): Massans vishet : hur kommer det sig att flera stycken är smartare än några få och hur kollektiv klokskap formar affärsverksamheter ekonomier, samhällen och nationer. Stockholm: Santerus Förlag.
- Rothstein B (1999): Korporatismens fall och den svenska modellens kris. Stockholm: SNS
- WorldValueSurvey - <https://www.iffs.se/world-values-survey/>
- Ydén K (2008): Kriget och karriärsystemet. Göteborg: Bas.